

UNITÁRIUS JÖVENDŐ

Egyháztársadalmi, hitéleti és missziói célokat szolgáló lap.

Felelős szerkesztő: Kovács Lajos brassói lelkesz-esperes.

Megjelenik minden hónapban. Előfizetési ára Romániában évi 100 lej. Magyarországon évi 4 Pengő. Más országokban ennek megfelelő összeg.

Csendes óra.

Van néha csendes óráim, amikor magamba szállok és elgondolkozom, hogy kevés öröm mellett mennyi csalódásnak, mennyi szenvedésnek van kitéve az ember. Ilyenkor sokszor elhomályosul az élet célja s talán a hit biztató ereje is meggyöngyül, amely nélkül mintha reménytelen sötétség borulna az ember életére.

Ki ne érezte volna, hogy a szenvedő szivben hányszor zokog az imádság szava. Nem hallja senki, csak a megpróbált sziv érzi, hogy rendesen megkönnyebbül utána. Ezért van, hogy nagy szenvedések idején önkénytelenül az imádságban keresünk megnyugulást. Menekülni akarunk szenvedéseinkből oda, ahol kevesebb a küzdelem s kilátás van megnyugvásra. Ahol ha még sötét éjszaka vesz is körül, de a távolban csillagok ragyognak és világolnak.

Hova, merre nézzünk az oly sokszor reánk szakadó próbák sulya alatt? A múltat idézzük-e, melynek a dicsősége nehéz időben is reánk hinti biztató sugárát, avagy a jövőre szegezzük tekintetünket, melyet képzelődésünk olyan előszeretettel színez ki? A történelemhez forduljunk-e, amely tanító erővel és a tapasztalat ezer tanulságával beszél hozzánk, avagy a jövőbe nem irt lapjait forgassuk, melyről nem tudjuk, hogy mik lesznek oda feljegyezve?

Kérdések, melyekre nehéz felelni.

Érzésem azonban azt mondja, hogy a földi élet szenvedései között biztosabb menedéket nem ad semmi, mint a vallás. Az olyan vallás, amely nem ábrándokkal és nem gyermeki képzelődéssel van tele, hanem a józan ész világossága mellett a való élet eshetőségeire éltető erővel ruház fel. Az a vallás, amely a hit láthatatlan szárnyain Istenhez vezet s jó és rossz napokban érezteti, hogy az Ur nem hagy el.

Valahányszor az emberiség életére sötétség borult, a vallás derített világosságot a sötétségben s az ebből származó imádság adott megújuló erőt.

Unitárius vallásunk sokszor volt megújító erő, mert sokszor borult reánk a szenvedés sötétsége.

Az imádság Istenhez vezetett, ki ma is érezteti, hogy gondot visel.

kl.

ELNÖKI MEGNYITÓ

a háromszéki egyházkör évi közgyűlésén aug. 5-én Kőkösben.

Nagvtiszteletű egyházköri közgyűlés! Az a hatalmas háború, amely 1914 év augusztusában lángbaborította Európát, 20 évi lappangás után fokozott dühvel és erővel újult fel. Az erőszakra erőszak felelt. A kényszerhelyzetbe ráparancsolt megszegyenítő állapotot nem tudták fentartani azok, kiktől Európa a tartós nyugalom és béke megteremtését várta a négy évig tartott borzalmas vérfürdő után. A bosszú és elvakult düh politikája kudarcot vallott, mint már annyiszor a népek és emberi társadalmak történetében. A kényszerhelyzetben aláírt szerződés komoly és tartós békét nem teremtett és nem teremthetett. Ha az általános jogszabályok a szabad akarat hiányával létesült jogviszonyt semmisnek tartják a magánélet keretében, nem csodálkozhatunk, ha az államok között hasonló fogyatékoságban szenvedő megállapodásnak ilyen rövid élete volt.

Az államok és társadalmak sorsát végeredményében egyes emberek intézik. Kisebb nagyobb szerencsével. Kisebb nagyobb hozzáértéssel és rátermettséggel. Hogy az elmúlt világháborút lezáró szerződésekben több volt a szerencse, mint a józan körültekintés és a jövőbe tekintő megfontoltság eleme, ma nem lehet kétséges.

A szomorú tény csupán az, hogy újra ember milliók élete és vagyona esik áldozatul, pusztul el ártatlanul egy igazság diadalra juttatásában és a szükséges rossz gyanánt kitört háború előidézői biztonságba menekülnek.

Ez ma az az általános külső keret, melyben a mi kisebbségi egyházunk szervezetén belül a ránk váró munkát és hivatást teljesítenünk kell.

Sajnos, sem kint, sem bent nem az az alkalmas és kívánatos keret, melyben a valódi krisztusi szeretet, testvériség és egyetértés uralkodik.

Meg kell állapítanunk, hogy egyetemes egyházunk általános irányítására hivatott szerv., ill. szervek szelleme beteg. A békétlenség, elégedetlenség, jogos bírálat

hangjai és szavai jelentkeznek mind szélesebb körben.

Nem egészséges állapot. Nem is lehet az, mert maga az új rendszer életrehívása olyan körülmények és olyan eszközök használatával történt, melyeknek törvénytelen voltát soha senki lemosni nem fogja.

Ismerünk sok u. n. „puccsot“ az államok politikai életében. A legtöbb hatása rövid életű volt. Volt és van olyan is, melyeknek rendszere állandósult. Állandósult azért, mert igazolta a közszükségletet. Igazolta azért, mert teremteni tudott. Többet és jobbat hozott annál, amit talán erőszak használatával váltott fel. Nem személyeket változtatott, hanem rendszert, kormányzati elvet, melynek keretein belül az egyetemes emberi jó elvének szolgálata tökéletesebbé vált, az intézmény megerősödött, az élet haladó útra tért, üres fecsegés helyett anyagi és erkölcsi megerősödés tényei győzték meg mindazokat, kik korábban a kételkedők és ellenzők táborát alkották.

Mi ezzel szemben a helyzet a mi „puccs“-szerűen megváltozott egyház-kormányzatunkban. Személycsere történt. Ezzel kapcsolatban és ennek következtében változott meg a rendszer. Egészségtelen, kicsinyes, rövidlátó politika foglalt teret ott, honnan eddig úgy erkölcsi, mint anyagi tekintetben az általános irányítást és támogatást vártuk.

Csak nem tarthatjuk követendő példának azt, hogy megtisztelő állást betöltő vezető maga ellen fegyelmi eljárást kér és amikor ezzel az ügy lekerül a nagy nyilvánosság előtti napirendről, már nem sürgeti senki, ellenben az illető úgy tölti be hivatali tisztjét, mintha semmi sem történt volna. Mi ahhoz szoktunk, hogy aki maga ellen kér fegyelmi eljárást, azt maga sürgeti elsősorban, öngazolásból. Aki pedig fegyelmi eljárás alatt áll, annak nem illik úgy viselkednie, mintha a fegyelmi eljárás alatt állás olyan természetes tartozéka lenne a legmegtisztelőbb és legmagasabb egyházi világi tb. állásnak.

Ezt le kell szegezmem. Ez ellen tiltakoznom kell. Ezt nem lehet és nem szabad rendszeresíteni. Ez és ehhez hasonló állapot aláássa úgy kifelé, mint befelé egész egyházunk tekintélyét, jó hírnevét. Azt pedig senkinek sem engedhetjük meg, hogy ezt az egyházi jó hírnevet és tekintélyt bűvőhelynek használja fel.

Nagytisztelendő e. körű közgyűlés, magam állítom

Biztosítást a legelőnyösebben az

Első Románia

Temetést Biztosító

R. T.-nál köthet

(ezelőtt G. SZÁVA és A. SZÁVA)

Brassó,

Weiss Mihály-utca 35 szám.

elsősorban, hogy szomorú és szokatlan állapot az, hogy hasonló helyen hasonló hangot kell használnom. De állítom azt is, hogy ez az eset az első és egyedülálló egyházunk történetében. Azt is állítom, hogy nem fel-emelő és nem lelkesítő esemény. De olyan folt, melyet nem takargatni kell, de ki kell tisztítani, ha nem akarjuk magunkat néma hallgatással ezzel a légkörrel azonosítani. Erre pedig a háromszéki egyházkör — gondolatom szerint — nem kapható. Amikor egyik gerinces lelkészünk nyilvános értekezleten olyan kijelentést tesz, hogy nem hajlandó a palástjával takargatni megtörtént tényeket, amikor ilyen és ehhez hasonló súlyos kijelentések után is a rejtegetés és halogatás bűnös rendszerét látjuk, akkor ezzel szemben ki kell mondanunk tiltakozó szavunkat itt, mert ennek itt van a helye, mert állítom az ellenkező központi felfogással szemben, hogy igenis joga és kötelessége minden e. körnek védeni azt, ami nem egyesek ügye, de az egyetemes egyházunk kincse. Véleményem nem úgy hangzott el, ami utólag módosítható, vagy visszavonható.

Nem ilyen célzattal olvastam fel. Állom érte nyíltan és mindenhol a felelősséget.

De ez még csak egy eset a sok közül. Említettek még mást is, ami minket háromszéki e. kört érint. A mi húsunkba vág. Egyetemes lelkészi karunknak egy kis szürke tagja azt állítja írásbeli beadványban az osztatlan köztisztelőnek és nagybecsülésnek örvendő volt Főgondnokunkról, hogy ha *eszenél volt*, amikor bíráló cikkében „*meqrudosta*“ egyházát, *vágalmazás és hitelrontás* miatt indítsanak ellene fegyelmi eljárást.

Helyezzék fegyelmi eljárás alá a volt Főgondnokot, mert segíteni, figyelmeztetni akart most is. Azt az unitárius férfit, akinek elvei voltak és vannak. Aki méltán unitárius példánykép lehet. Aki azután is, hogy ott kellett hagynia vezetőállását, mert törvényes alapon kormányzott és mert törvénytípással nem azonosíthatta magát: egymaga többet adott az egyháznak, mint utódai együttvéve. Azt az unitárius embert, akinek ma is minden gondolata egyházunk ügyeivel ébred és nyugszik.

És mi történik tiszt. közgyűlés. Fegyelmi bírósági elnök kijelölése céljából főtanácsi tárgysorozatba kerül az ügy. Hogy legyen még egy főgondnok, aki ellen fegyelmi eljárás folyik. Az egyensúly kedvéért. Valakinek utólagos jobb belátása győzött. A meggondolatlan beadványt szerkesztője visszavonta. De még ekkor sem akadt senki a vezetőség soraiban, aki ezért a dűrva meggondolatlanságért rendreutasította volna a kis szürke embert. Sőt a súlyosan sértett tb. főgondnok által ezekután kért fegyelmi eljárás is csak úgy lett megindítva, ha annak tekintélyes összegben előre megállapított költségeit a tb. főgondnok úr előlegezi. Megtörtént. Fegyelmi eljárás indult. Ezzel már érdemben nem foglalkozhatom. Elég itt a száraz tény, hogyan becsülünk meg valódi egyházi értékeket akkor, amikor minden unitárius ember észére és filléjére olyan égető szükségünk van és lesz.

Mi felemeljük az ilyen eljárás miatt tiltakozó sza-

vunkat. Nem local patriotizmusból. Nem azért, mert Dr. Ferenczy Gézát a háromszéki e. kör adta az unitárius egyháznak. Nem hálából, mert legutóbb egyházkörünk részére is 10,000 lejes alapítványt tett. De azért, hogy kifejezésre juttassuk legsúlyosabb megütközésünket és csodálkozásunkat annak a szomorú lejtőnek a láttára, hová a gyűlölködő személyeskedés közéletünket vezette. Felesleges, hogy én igazoljam azt, mennyire helyes és körültekintő volt az a vezető politika, amit Dr. F. G. főgondnok úr követett. Felesleges, hogy én ma mondjak erről bírálatot, vagy állítsam párhuzamba azzal, ami ma folyik. Dr. F. G. hála Isten él. Unitárius egyházunk dicsőségére és védelmében éltetni fogja a jó Isten még sokáig. Szükségünk van és szükségünk lesz az Ő pótolhatatlan, mondhatjuk, egyedülálló unitárius lelkére. Hiszek benne, hogy rövidesen meghozza az idő azt az elégtételt, amellyel a törvénytörtők Neki és Egyházunknak tartoznak.

Egyházkörünk kiváló esperesének szerkesztésében megindult az „Unitárius Jövendő“ című új egyházi lapunk. Belföldi és külföldi előfizetők száma, a tömegeesen beérkezett elismerő nyilatkozatok, a lap magas színvonalú tartalma, a mindennapi egyházi élettel fenntartott eleven és érdekes kapcsolata, az a tárgyilagos és bátor hang, melyet az egyházszeretet és féltés sugall, kötelességemmé teszik, hogy hálás köszönetet és elismerést nyilvánítsak Kovács Lajos kiváló esperesünk fáradhatatlan, komoly és iránytszabó munkásságáért. Az igazság bátor és őszinte szava sokaknak fáj, talán kellemetlen. Lehetséges. Mindenesetre csak az egyedüli út a javításra. Gondolom, vitán felül áll az a tény, hogy egyházi és erkölcsi szempontból előbbvaló, mint az igazság takargatása, elhallgatása, vagy szándékos leplezése. Egyházi viszonyaink mai válságos helyzetében ez a független sajtó organum nélkülözhetetlen és pótolhatatlan munkát végez. Minden független és nyílt unitárius ember részéről csak elismerést és köszönetet érdemel.

Állítom sokakkal együtt, hogy a Dávid Ferenci 400 éves unitarizmusnak mai napig kijegecesedett hitelvei és tanításai között megtalálom azt a vallásos lelki nyugalmat, melyet a nagy alapító keresett, megtalált és ránhagyott.

A mindennapi élet számtalan, figyelembe veendő életviszonyai, a népi lelkiélet sok aprólékos, de végeredményben jelentős megnyilvánulása, maga az emberi testi és lelki életfolyamat szövevényes berendezkedése

Kalap üzlet Weiss M. ucca 33. szám alatt.

Férfi kalapok és sapkák

a legjobb anyagból a legújabb divat után kaphatók! Kalap tisztítást, formálást és festést a legújabb divat után vállalom. A n. é. közönség szives pártfogását kéri

Csiszár Béla.

egy olyan hatalmas tanulmányanyag, melyet — bármily kiváló tehetség birtokában is lehetnek új ifjú apostolaink — nem emészthetnek meg pár évi külföldön szerzett tudományos gyomorsavval. Ne avval kezdjék bemutatkozásukat, hogy megingatni próbálják azt a hitet lényegében és formáiban, melyben felnőttünk, melyet ismerünk és vallunk. Tudományos munkát akarunk látni, ami általános értékű, aminek kifelé is súlya van, ami nemcsak belső propaganda célt szolgál. Olyan munkát várunk, amely egyházunkon kívül állók előtt is tekintélyt szerez a szerzőnek, az intézménynek és testületnek, hova törvényeink és szabályaink betartása nélkül jutottak be.

Az ilyen eredményeknek tapsolni fogunk, mert azok egyházi és tudományos vonatkozásban dicsőséget jelentenek. De kiforratlan, indokolatlan és időszerűtlen elveket, melyeket csak a mindenáron való újítás vágyának viszketegsége hoz a felszínre, elitélünk és visszautasítunk. Számtalan példát láttam és láthatott más érdeklődő unitárius ember is a gyakorlati életben. Olyan példát, amely írott szabály utasításai nélkül egyéni kezdeményezéssel, példaadó és követésre méltó módon átérett és megvalósított valódi hivatásérzettel dolgozott, termelt és aratott olyan termést, melyre büszke lehet bárki. De nem harangozta be, hogy Ő mire készül, abból se csinált nagydobos ünnepélyt, amit teremtett. Egyházi életünkben ezek a hivatásuk magaslatán álló napszamosok, lelkészek és tanítók munkája előtt leve szem a kalapomat. Levehetik és levehetnék azok is, akikről egyházi téren hangos öndicsekvésnél még egyebet nem kaptunk. Iskolát teremteni, abból 2 évtizeden át évről-évre egy új lelkes és öntudatos unitárius társadalmat adni az egyháznak dicséretes dolog.

Elhanyagolt helyen, elfásult, közömbös hivek között felgyújtani a mai unitarizmus fáklyáját, templomjáróvá, áldozatkésszé, érdeklődővé gyúrni mindenkit, ifjút, öreget egyaránt, ezt hivatását átérző és teljesíteni tudó eredménynek nevezem. Ezt lehet követni, ebből lehet tanulni annak is, aki előtt az unitarizmus keresztény volta mellékes.

Mind nyomathatják a legújabb pedagógia eredményeinek felölelésével és tapasztalataival hemzsegő könyveket, ha abból lelketlen, csak robot munkát végző ember tanítja az unitárius hitelveket. Én ismerek olyan hitoktatókat, kiknek a lelkük volt a tankönyv és abból többet adtak a gyerek seregnek minden nyomtatott könyv *betűjénél*.

Ujra napirendünkön szerepel a Sz. T. törvényt módosításáról elkészített régi tervezet. Azt hiszem, senki sem vádol következetlenséggel, amikor ma is azt mondom, amit éveken át mindig, hogy vegyük le a napirendről. Korábban se tartottam szükségesnek. Ma pedig azt mondom, hogy soha alkalmatlanabb idő hasonló fontos törvénytervezet tárgyalására nem volt, mint a mai.

Itt indokok keresése, vagy felsorolása felesleges. Ami áll a Sz. T.-re, ugyanaz áll az ezzel szoros összefüggésben lévő fegyelmi törvény módosításra.

A kettő úgy törvényszerkesztési, mint általános egyházigazgatási szempontból összetartozik. Egyik a másiktól foly és azt kiegészíti. Csak egységes elvek szerint bírálható és dolgozható át.

Ez is csak akkor, ha azt a közszükséglet és az egyházi közérdek feltétlenül kívánja.

De semmi esetre sem avval a szándékkal, hogy csak írott malasztanak maradjanak.

Ha törvényt hozunk, azt azért hozzuk, hogy tartuk és tartassuk be, nem pedig azért, hogy annak intézkedéseit semmibe véve, éppen ellenkezően cselekedjünk és ráadásul eljárásunkat még diadalmasan ünnepepjük.

Erre nézve a közelmúlt eseményei sajnálatos precedenst mutatnak.

Véleményem különben is az, nem a törvények száma, de azok betartása és tisztelete biztosítja minden közület rendjét és értékét.

Annál magasabb színvonalon áll egy emberi társadalom, minél kevesebb írott szabály korlátozza életmegnyilvánulásában, mert itt az egyén erkölcsi és szellemi műveltsége helyettesíti az írott betűt.

Az esperesi vizsgálat során örömmel láttam viszont több e. községünket, hová sikerült eljutnom. Ahová nem mehettem, rajtam kívülálló okból történt. Kötelességem itt is megköszönni a szíves fogadást és kitüntető bizalmat.

Amit a vizsgálat során láttam és hallottam, ismételtén meggyőztek arról, hogy hasonló szeretet és egyházépítő munka mellett mindenkinek kötelessége megállania a kijelölt őrhelyén abban a tudatban és avval a bizalommal, hogy az egyház örökéletű, hogy kisebb csapások, sőt súlyosabb tévedések is csak múló átmeneti jelenségek, melyek után jönni fog és jönnie kell egy jobb, egy építőbb korszaknak.

Üdvözlöm köri gyűlésünkre megjelent k. fiait. Istenünk segítségét és áldását kérve munkánkra, a köri közgyűlést megnyitottnak jelentem ki.

Dr. Szent-Iványi Gábor.

Vágy és törekvés.

Az „Unitárius Egyház“ című lapunk jelen évi 7. számában egy közlemény jelent meg „Igazság vagy Intrika“ cím alatt, mely egyházunknak és abban a mai unitárius nemzedéknek szomorú sorsa felől sajnálkozik. Helyzetünköt „drámai“-nak minősíti. Égető unitárius életkérdéseket emleget s kihangsúlyozza, hogy az intrika, az érdekkapcsolódások és özö egyéni érvényesülések hálója mindég guzsba köti az igazság érvényesülhetését. Végül mégis megelégedik annak leszögezésével, hogy az igazságnak győznie kell.

A lap vezető helyén megjelenő e közlemény felhívja magára a figyelmet. Azonban sajnáljuk, hogy annak írója ismeretlen betű mögé rejtőzködött, s még jobban azt, hogy nem ment egy lépéssel tovább, nem ismerteti a várva várt „igazságot“, vagy legalább is nem ismerteti azt az utat, mely „igazsága“-nak mielőbbi felismeréséhez, feltalálásához vezet.

E lépés megtétele nélkül közleménye pusztán „vágy“. E vágyban mindannyian egyetértettünk eddig is, s egyet értünk most is. Minden önzeteres és öntudatos unitáriusnak erős óhajta, hogy egyházunk életmezején a hibák, félrevezetések, károsítások, törvényellenességek stb. stb. megszűnjenek, s — miként írja — „a legbecsületesebb és legteltesebb önzetlen megoldáshoz az unitárius közvélemény minden mellékszempontól mentesen a valóságnak megfelelően előkészítettessék“.

Ehez azonban a „vágy“ magában nem elegendő. A pusztán vágy csupán csak erkölcsi nemességet igazol, de még nem építő anyag, és nem építő munka. Teremtővé, építővé a vágy csak akkor válik, midőn legalább is „törekvéssé“ erősül. Törekvés pedig a szomorú helyzetet, az elkövetett hibákat nemcsak felismerni, hanem azokat meg- és beismertetni, azok ismétlődését meggátolni, s az okozott károsodások helyreállítását is érvényesíteni törekszik.

A közlemény írója is emleget közleményében számonkérést, fenyegetődzést, sőt demagógiát is. Tehát van, kell legyen tudomása arról, hogy feltárva vannak az egyházunk erkölcsi és anyagi közérdekeinek sérelmére elkövetett oly cselekmények és mulasztások, melyek egyházunk életerejét végzetes hatással megtámadták, hogy úgy bizalmason levelezés, mint később a kényszerű nyilvánosság útján is az egyházi életet vezetőkhöz felhívva lettek tényállások megállapítására, következmények végrehajtására s levonására, s mindennek dacára máig is csak a lejtőn zuhanást látjuk, minden cselekvő építő munkát nélkülözünk.

Nem „egymás ellen és önmagunk ellen“ vagyunk elfoglalva, hanem egyházunk erkölcsi és anyagi közérdekeinek lehető mentése kényszerít minden egyéni érdektől mentes — extra muros — szemlélő unitáriust a tárgyilagos bírálatra. Nem „egymás elleni harc“-ról, nem egyes személyek elleni küzdelemről, hanem az egyedül vesztés, szeretett egyházunknak megmentéséről, a hínárból kivezető utak megtalálásáról van és lehet szó.

E mentő munkálatban kell győznie az igazságnak, s ez igazságért való küzdelemben kell elszánt akarattal munkát vállalnia minden önzetlen és öntudatos unitáriusnak. Igen sajnálatos tehát, hogy a közlemény írója a „vágy“-nál megállott, s „az egyetemes értékű feladatok érdekében kifejtendő munkában“ — „a nyugalmi helyzet megteremtése, az építő munka sürgős megkezdése“ és a romok eltakarítása mezején nem ért el legalább a „törekvésig“.

Dr. FERENCZY GÉZA.

Biztosítsátok életeteket és vagyontokat a

Franco Romana

Ált. Bizt. R. T.-nál.

Ügynökségek az ország minden fontosabb városában.

Felvilágosítások a biztosítás minden ágában:

Brassó, Tehénpiac 1.

Unitárius iskoláink.

Közeledik szeptember. Az iskolák nemsokára újból megnyílnak. Tanárok, tanítók hozzáfognak a munkához, hogy az egyháznak, társadalomnak és nemzetnek olyan embereket neveljenek, kiknek vállain a jövő és annak fejlődése biztosítva legyen.

Számot kell vetnünk jóelőre unitárius iskoláink létevel és azok benépesítésével. Gondolnunk kell arra, hogy *unitárius gyermekeinket unitárius iskolába vigyük*, hogy vallási tekintetben is olyan szellemet szivjanak magukba, melyen biztosan épül az egyház jövője s melyből a szellemi haladás és hitbeli felvilágosodás is táplálkozhatik.

Jóllehet tudjuk, mégsem látszik feleslegesnek reámutatni arra, hogy milyen iskoláink vannak. Legmagasabb rangú iskolánk a *Teologia Akadémia*, mely egyetemi szinten áll, s melyből az egyházközségek vezetői kerülnek ki. Van két *főgimnáziumunk*, melyeket igen nagy áldozatokkal és erőfeszítéssel tart fenn egyházunk. Egyik Koloszvárt van hatalmas, monumentális épületben, melyet a Berde Mózes hagyatéka segítségével 1900-ban emelt és 1901-ben nyitott meg felejthetetlenül szép ünnepség keretében az egyház. A másik Székelykeresztúron impozáns, modern épületben páratlanul szép, levegős, egészséges elhelyezkedéssel áll rendelkezésre a székely tanuló ifjuságnak. Utóbbi helyen elsőrendű berendezéssel és felszereléssel kitűnően vezetett *Gazdasági Iskola* is van, melyben a falu ifjusága sajátítja el a modernebb és jövedelmezőbb gazdálkodáshoz szükséges ismereteket, Van ezeken kívül *30 és egynehány unitárius felekezeti elemi iskolánk*, melyekben unitárius népünk gyermekei kiváló tanerők vezetése mellett egyházas szellemben és valláserkölcsi alapon szivják magukba azt a tudományt, melynek birtokában tovább tanulhatnak, vagy otthon az egyházközségnek és a falunak lehetnek kiváló tagjai és polgárai.

Szükség van mindenikre, sőt *unitárius felekezeti elemi iskola mindenik egyházközségben kellene, hogy legyen*, amire nem régen jelenlegi Püspökünk is olyan nagy erővel és jövőbe látással mutatott reá.

Unitárius ifjuságunknak szellemi nevelése s nem utolsó sorban népünk kulturális érdeke kívánja azt, hogy

az elért színvonal jövőben is megtartható s lehetőleg fejleszthető legyen. Ha valahol, úgy a kevés lélekszámmal bíró unitárius egyházban felette nagy gondot kell a kulturára fordítani, hogy a számbeli erőt a minőség fokozásával pótolni tudjuk. A szellemi erő gyöngülése és a kulturális fölény hanyatlása gyöngíti a gazdasági életet és alábbszállítja az egyház tekintélyét; akadályozza magas hivatása teljesítésében és szűkebb térre szorítja a legtisztább hitesszeme munkáló erejét. Tanult, szellemileg és gazdaságilag mivelt, iparilag képzett emberekre, unitárius gondolkozástól mélyen áthatott férfiakra és nőkre van szükségünk, akik fel tudják fogni az élet igazi célját és az unitarizmus erőt adó tiszta szellemét s annak védői és terjesztői tudnak lenni mindenütt, ahová kenyérkereső utjuk viszi.

Unitárius nevelő intézeteink megérdemlik, jelenük és jövőjük hangos szóval követeli, hogy meggyőző szóval és nem lankadó erővel, mindenekfelett unitárius öntudattal minél többen minél többször reámutassunk azok nagy hivatására és a propaganda minden lehető eszközével felhívjuk azokra a figyelmet. *Az unitárius nagyközönségnek pedig — ismételjük — elsőrendűen fontos kötelessége, különösen akiknek tanulmányaik folytatására a háztól gyermekeiket ki kell adniok, hogy unitárius iskoláinkra gondoljon, gyermekét odavigye s mások figyelmét is magas színvonalon álló, modern berendezésű egészséges szellemet nyújtó iskoláinkra kellő erővel felhívja.*

Amíg ennek a tudatára nem jutunk s ilyen irányban is kötelességeinket nem teljesítjük, addig hordozhatjuk az unitárius nevet, de az unitárius érdeket megkívánható erővel nem szolgáljuk.

Az iskolai év megkezdése előtt szükségesnek tartjuk ezeket elmondani s hiveinket az unitárius iskolákra vonatkozólag eszméltetni. Senki előtt sem lehet kétséges, hogy kisebbségi sorsban anyanyelvünkre és egész jövőnkre jobban kell ügyelnünk, arra több gondot kell fordítanunk. A jövő nemzedék előtt nagy küzdelmek és fontos feladatok állanak, kisebbségi életünk érdekeiért nagy erőfeszítéseket kell tennünk. Tehát tanítóra és tanulóra több kötelesség, öntudatosabb munka, mélyebb egyházszeretet és erősebb hitbuzgóság vár, mint azelőtt, melyet nagy odaadással és önfeláldozással kell teljesíteni.

Igy volt ez mindig. Kisebbségi sorsban élő embereknek a kulturájuk fenntartása minden időben rendkívüli erőfeszítésbe és áldozatokba került. A reájuk szakadt küzdelem és az ezzel kapcsolatos erőkifejtés azt mivelt, hogy többet törődtek egyházukkal, iskolájukkal s általában egész kulturális életükkel, mint a jobb sorsban élők. Ezek sok esetben elkényelmetesedtek, talán meg is gazdagodtak és megrestültek; amazoknak ereje megacélosodott, kitartása napról—napra erősödött. Amazoknak hite, önbizalma, akaratereje, a jövőért való

Magyar
Általános Hitelbank

fiókjai:

Braşov,

Timişoara,

Oradea.

küzdelme nem dolgozott olyan elevenítő hatással, mint azoké, kiknek mindent féltetniök kellett és sokszor még imádkozásukat is titokban végezték.

Ha unitárius egyházunk történetét idézzük magunk elé, azt kell mondanuk, hogy annak ugyyszólva születése pillanatától kezdve a kisebbségi sorsot kellett hordoznia. Leszámítva mindjárt kezdetben néhány esztendő, amikor János Zsigmondnak, az első erdélyi s egyben unitárius fejedelemnek rövid uralkodása alatt Erdély magyarsága többségének a lelke az unitárius hitesszeme tisztaságában fürdött meg, — unitárius egyházunk mindig a nagyobb, erősebb, gazdagabb és hatalmasabb felekezetek türelmetlenségével, féltékenységgel és erőszakoskodásaival találta szemben magát. Történetírók megállapítása szerint szinte csoda, hogy még áll és él egyházunk. Fennmaradásának azonban egyik biztosítéka az volt, hogy iskoláira, a tanításra mindig nagy gondot fordított. János Zsigmond, mint a felvilágosult és tudományt megbecsülő fejedelemek egyik legkiválóbbja, iskolákat alapított és külföldi tudósokat hoztatott be az országba, hogy a műveltséget magasabbra emelje. Unitárius egyházunknak Kolozsvárt eleitől fogva, tehát közel 400 esztendeje, ma is fennálló híres főiskolája (ma középiskolának mondjuk) van, melyet minden kárpótlás nélkül erőszakkal kétszer is elvettek s az új helyen a tanulóknak maguknak kellett iskolahelyiséget építeniök, hogy tanulhassanak, éppen mint a múlt században Székelykeresztúron. Azonkívül a legnagyobb elnyomatás idején is az ellemi iskolákon felülálló közép- és algimnáziumokat tartott fenn híres tanerőkkel. Ezek az iskolák a felvilágosult hit és vallásos érzés ápolása mellett az anyanyelv védelméért és a magyar szellem megtartásáért erős küzdelmet vívtak.

Hogy egyebet ne emlitsünk, mikor a múlt század első felében a magyar iskolákban is a latin volt a tanítás nyelve, az unitárius vallásu messze földön ismert Brassai Sámuel volt az, aki az anyalven való tanításért a végletekig küzdött s az ő vezetése mellett a kolozsvári unitárius főgimnázium volt az első, amely Erdélyben a latin helyett a magyar nyelvet bevezette.

De nemcsak közöttünk, hanem más, szabadnak és miveltnék ismert országokban is hasonló volt a helyzet. Akik nem tartoztak az uralkodó államegyházhoz, azoknak még az egyetemre sem volt szabad járniok. Saját költségükön külön iskolát kellett felállítsanak és fenntartsanak, ha hitüket is védeni ekarták. Mikor az unitárius vallás pl. Angliában ébredezni kezdett, az unitáriusoknak nem kis erőfeszítéseket kellett tenniök hitükért és a vallásos felvilágosodás előhaladásért.

Unitárius egyházunk az imperium változás után is a felekezeti iskolák fenntartásáért szintén nagy erőfeszítéseket tett. Gondja van arra, hogy jól felszerelt iskolákban mintaszerű legyen a tanítás. Az egyházat az agrárreform földbirtokaitól megfosztotta, melyek az iskolák fenntartását is szolgálták. Anyagi és egyéb gondok miatt az egyháznak sok szorongattatást és gyötrettetést kellett átélnie és elszenvednie. De iskoláit nem hagyta. A kultura emeléséért erején felül hozott áldo-

zatokat. Anyanyelvéhez tántorithatatlanul ragaszkodott. A művelődésben nem akart elmaradni. Élteni akart és akar.

Ujabbán a magas kormány több egyházközségben új felekezeti iskola felállítására adott engedélyt. Egyházunk ennek a terhét is vállalja, hogy szegénységében is következetes legyen a multhoz.

Ebből indulva ki, hinni akarjuk, hogy meghozott áldozatai kárpótlásául egyházunk és iskoláink jobb napokat is fognak látni, mert hiveink melléje állanak és támogatják. Ennek legyen előkészítője mindenfajta iskola, akár népvezetőket képez, akár a népet miveli. Hiveink pedig, mint szemöknek fényét, féltsék az unitárius iskolákat. Ne fáradjanak el az áldozathozatalban s akármilyen foglalkozási körben akárhon laknak, ne feledjék, hogy az unitárius iskolák első sorban az unitárius gyermekekért, tanulóikért vannak.

Szeptember elején újból megnyitják kapuikat. Várják, hogy a szülők, felismerve az unitárius iskola jelentőségét, odavigyék gyermekeiket.

Kovács Lajos.

Helyesbítés. Az „U. J.“ f. évi 7. számában megjelent „Kétféle mérték“ című közlemény nyomtatása alkalmával tördelési hibák történtek.

Ugyanis a 82. oldal első nyomtatott oszlopának harmadik bekezdése az első bekezdés helyére kell, hogy jöjjön.

Ezek szerint a nevezett oszlop bekezdéseinek helyes nyomási sorrendje a következő:

Előttünk európaiak előtt nem érthető teljesen ez az amerikai felfogás, mely az udvarias embert kétféleképpen értelmezi. A mi jelenlegi társadalmi felfogásunk egyöntetűen elítéli a kétféle mértékkel mért udvariaságot.

Az a férfi, aki az élet forgatagában embertársaival szemben figyelmetlenül és udvariatlanul viselkedik, nem lehet a csillárok fényárjában úszó fényes összejöveteleken kifogástalan udvarias gavallér és ezen a téren illemtanár.

Tovább töprengve az udvariasság kétféle amerikai értelmezésén, akaratlanul ötlött fel bennem az a gondolat, hogy valami hasonló furcsa felfogás kezd tért hódítani erdélyi unitárius társadalmunkban is.

Egyesek, akiket talán külföldi szellő stb.

Az előnyösen ismert

„TELLMANN“-féle

szabó üzlet Barițiu (Lópiac) u, 12. szám pontos kiszolgálás mellett mérsékelt áron minden e szakmába vágó munkát kifogástalanul végez.

Hogyan kezdhetnők meg az építő munkát?

Korábbi cikkemben kifejtettem, hogy ideje volna egyetemes egyházunkban a nyugalmi helyzetet megteremteni, minthogy igazi építő munkát csak így végezhetünk. Szavaim viszhangja nagyobb volt, mint reméltem. Voltak, kik azt mondták, hogy várni kell, mert a nyugalmi helyzet magától ki fog alakulni; mások szemrehányásokkal halmoztak el, felületességgel vádoltak, minthogy a mult hibáit nem elég részletesen tártam fel, ismét mások a jelen rendszer büneinek fel nem sorolásáért gáncsoltak; voltak, akik azt hiányolták, hogy miért nem adtam határozott programot és miért nem jelöltem meg a belső békéhez vezető utat. Ezeknek a kifogásoknak jobban örültem, mint azoknak, kik mindent elfogadtak, helyeselték, s hagytak mindent a régiben.

Meggyőződésem az, hogy nem az előírások hibája, vagy a szervezeti szabályok hiányossága okozta egyházunk nehéz helyzetét. Inkább, azt hiszem, nálunk is a tulságosan borulató világnézet hirtelen derülátóvá való alakulása volt az, ami a rázkodtatásokat okozta és okozza még ma is. A jelen vezetőségünk mutatós eredményekre törekszik, gyors sikereket akar elérni s ezért nem egy biztonsági tényezőt elhanyagol. Emberi gyengeség, hogy csak a saját kárunkon akarunk tanulni s inkább gyakorlati tapasztalatok alapján alakítjuk ki az arany szabályokat, s nem fogadjuk el az örökségül hagyott törvényt. Az öregek, a „maradiak“ annak idején ugyanigy gondolkodtak, s koruk minden rendelkezésre álló eszközét felhasználták arra, hogy a szerintük jónak tartott változások megtörténhessenek. Minden tiltakozás dacára meg kell ismételnem multkori kijelentésemet, hogy a multnak is meg voltak a maga hibái, legfőjebb azt tehetem még hozzá, hogy a jelen némely hibája a mult logikus következménye. Azt is meg kell állapítsam, hogy sok minden csak a távol-állók részére tűnik fel hibának és szabálytalanságnak és sok minden ostorozott dolgot az uralomra jutott forradalmár tovább is a régi recept szerint kénytelen tenni.

Egyházunknak a multban ép úgy meg kellett vívnia anyagi harcait, mint vivja a jelenben. Természetes is, hiszen minden korszerű erkölcsi intézménynek éreznie kell, hogy feladatai nehezebbek, mint amennyire anyagi eszközei terjednek.

Időnkint az államhatalom támogatása, vagy hithű áldozatkész hivek alapítványa segítségére jött az egyházaknak; sok oly intézményt meg lehetett valósítani,

melyről még álmodni is alig mertek. E váratlan segítségek természetes következménye lett az, hogy ma, amikor a rendszerek változása más értékelési alapokra kezd helyezkedni, amikor más alakokba formálódnak a vagyonok, bizonyos megdöbbenéssel, fejvesztettséggel elfeledkezünk a legtermészetesebb segélyforrásról, a hivek áldozatkésztségéről és alkotó képességéről. Püspökünk elgondolásaiban fő helye van a népegyház fogalmának. Ennek gyakorlati megvalósítása azonban vagy a mostoha idők vagy a tanítványok és munkatársak nehéz felfogása s kevés lelkesedése miatt késik, bár tagadhatatlan, hogy a keblitanácsosi konferenciák, intézményeink egyházközi látogatásai stb. bizonyos irányu kezdeményezéseknek tekinthető.

A népegyház és a népi közösség teljes kiépítésével nemcsak erkölcsi, hanem elapadhatatlan anyagi forrásokhoz is juthatunk. Talán az alapítók ragyogó csillagfénye nem engedte érvényre jutni a hivek szemében lappangó tüzeket, talán a kész élvezése, a kényelem és jólét elfojtotta a kis szikrát, talán a milliós alapítványok társaságában szégyelt megjelenni a fillér?

A cikkemre jött válaszok, a hírek, hogy egyetemes egyházunk nehéz anyagi helyzetben van, keltették fel e gondolatokat. De ébresztgette az „Unitárius Egyház“ kérdése is: hogy mit alkothatnánk, ha csak egy időre minden bántalmat, egyéni sérelmet, hibás önértet, alaki hibák kifogásolását félretennénk, s minden erőnkkel, mely a mindennapi kenyérért való küzdelemből fenmarad, egyházunk és intézményeink szolgálatába állítanánk.

Ugy hirdik, hogy a mezőnagycsányi Bors örökséget kötelezettségeink gyors teljesíthetése végett el kell adni. A háromszéki kör évi közgyűlésén tiltakozást indítványoztam az eladás ellen. Másrészt azonban mint a gyakorlati élet embere, jól tudom, hogy az adósnak fizetnie kell. Módot kell tehát találni arra, hogy az egyház fizethessen és anyagi kötelezettségeinek teljes egészében eleget tehessen. A családban, rokonok, jó barátok közt a kölcsönös megsegítés elve sokszor érvényesül, bár a mi fajunknál nem oly gyakran és nem oly mértékben, mint másoknál. Az igazi népegyház és népi közösség atya és anya lehet egy személyben. A kimutatások szerint 80.000 körül van a romániai unitáriusok száma, ami legalább is 15.000 családnak felel meg. Ha $\frac{1}{3}$ -ot úgy tekintünk, hogy kevésbé érdeklődik, bizalmatlan, nem hisz a közösség szükségességében és annak erejében, akkor is marad 10.000 család.

A birtok 220 hold terület, ez 1.200.000 négyzetméternek felel meg. Nagyon derülátó számítás mellett 5.000.000 lejt remélhet egyházunk. Egy családra 500 lejt esik. Ezért az ötszáz lejtért 120 négyzetméter földnek a tulajdonosává válhatik. Ezt az ötszáz lejt nem ajándékképpen kellene az egyháznak adni, hanem kölcsönképpen! A 10.000 unitárius család hitelezőjévé len-

Vásároljon az

ELEKES

könyv és papírüzletben.

ne egyházának. A kölcsön fedezetül nem váltó, nem is erkölcsi kötelezettség, hanem a föld szolgálja. Hivünk 75%-a a földből él, nem kell tehát különösképpen kihangsúlyozzam e fedezet biztosságát.

Nem egy falunkban van közös legelő, közös erdő, melyet arányszámok szerint használnak. A Bors hagyaték e birtoka ily eszmei arányszámok szerint képezhetné az unitárius családok tulajdonát. A birtok jövedelmét ily arányszámok szerint lehetne elosztani, vagy a jövedelem egy részét tartalékolva, idővel a birtok ellenértékét a hiveknek lassankint visszafizetni.

Szokatlanul hangzik kölcsönt kérni és visszafizetést ígérni közösségünknek, mikor a múltban csak áldozatokat és ajándékokat kértünk. Ez esetben természetes. Amennyiben egyetemes egyházunk a fenti módszer szerint megszabadul anyagi terheitől, a birtok, bár megmaradhat nevén, azt nem tekintheti sajátjának, hanem ama közösség tulajdonának, mely a birtok vételárát rendelkezésére bocsátotta.

Kereskedelmi üzleteknél, kölcsönöknél az a szokás, hogy visszafizetési és jövedelmezőségi terveket is készítenek. Nem ismerem az ottani viszonyokat, de felteszem, hogy amennyiben itt a Barcaságon 4–5 mázsa gabona bérösszeget is adnak holdankint, ott is a birtokot kereskedelmileg, s kellő gazdasági szakértelemmel vezetve, el lehet érni a holdankinti kb. 1.5 mázsának megfelelő 10.000 lejes jövedelmezőséget, ami évi 220.000 lei tiszta jövedelemnek felelne meg, vagyis 25 év alatt mindenki visszakaphatná még e nem tulságosan kedvezően számított jövedelmezőség mellett is pénzét. El tudom azonban képzelni, hogy a Kelet Európában a közel jövőre kialakítani tervezett mezőgazdasági rendszerek bevezetésével a jövedelmezőség ennél lényegesen magasabb lesz, úgy hogy évenként nemcsak 400, hanem több család kapja vissza pénzét.

Ezen eszmém megvalósíthatása nemcsak szervezési, de gazdasági, kereskedelmi és jogi kérdés is, szóval olyan kérdés, mely közösségünk minden tagját foglalkoztathatja. Nagyon kívánatos volna azonban, ha mindenki a megoldási lehetőségekre gondolna, s nem a megvalósíthatatlanság és a nehézségek mellett hozna fel érveket. Jól tudom, hogy vannak azok is! De meggyőződésem, hogy így sem áthidalhatatlan. Azt hiszem, egyházunknak semmivel sem tennénk nagyobb szolgálatot, mint azzal, ha nem sokat veszekednénk, vitáznánk e kérdés felett, hanem egyesült erővel megvalósítanánk. A kísérlet alig kerül valamibe, mert a föld értéket képvisel, s ha azt látnánk, hogy képtelenek vagyunk a várt jövedelmet elérni, eladhatjuk később is. Én azonban azt hiszem, hogy igazi jó akarattal, egyszerűtettel minden tudásunkat és tehetségünket sorompóba állítva, elérhetjük, hogy a Bors birtok közösségünk mintabirtoka s késő unokáinknak is büszkesége lesz.

Dr. Kerekes István.

Levél a szerkesztőhöz.

Dr. Ferenczy Géza tb. főgondnok ur levelet intézett a szerkesztőhöz, melyben neheztelésének ad kifejezést a múlt számban megjelent reá vonatkozó cikk miatt. Aggodalmi vannak, hogy a cikk egyes kifejezéseiből némelyek olyan következtetéseket vonnak le, amire ő egyáltalában nem gondol. Amint mondja, már többször kihangsúlyozta és a Püspök urnak is megírta, hogy törvénysértésért mondott le a megtisztelő főgondnokságról s a törvénysértés azóta se lett helyreigazítva. Elvi állásponttról van szó s ő következtelen nem lehet, nem lesz. Ő nem kívánt soha sem dicséretet, sem nyilvános elismerést, sőt mindig kitért azok elől. Csak lelkiismerete elismerésére volt, van és lesz igénye, szüksége. A cikk egyes kifejezései arra kényszerítik, hogy az esetleges feltételezések ellen nyilvánosan is tiltakozzék.

Talán nem kell különösebb módon hangsúlyoznunk, hogy érdemes tb. Főgondnokunknak kellemetlen érzéseket szerezni nem volt szándékunkban. Meggyőződését bántani és egyéni érzelmeit zavarni nem akartuk. Csupán az egyház éléről visszavonult két vezető emberünknek az érdemeit akartuk szerény sorinkkal méltatni, amire jobban reászolgáltak, minthogy egy rövid cikkben kellőképpen lehetne. Viszont kifejezést akarunk adni annak a meggyőződésnek is, hogy amiért nem aktiv főgondnok, azért a világiak nagy része, de az egyháziak közül is sokan még mindig vezérüknek tekintik. Ha cikket ír az egyházi életéről valahova, egyetértenek vele, mert tudják, hogy meggondoltan teszi papírra mondanivalóit és tiszta ítélete van. Ha pl. a főtanácsi gyűlésben felszólal, melléje állanak és követik, mert tudják, hogy az egyház érdekeit védi stb. Ne magyarázzon félre senki semmit, hanem az őszinte tiszteletet s az érdemes munkás megbecsülését olvassa ki a szerény méltató cikk talán nem mindenütt eléggé tiszta fogalmazásából.

Kovács Lajos.

„Van minden ember életében egy pillanat, melyért érdemes volt megszületni s amely után nem vigasztalan az elmulás. Ezt az egyetlen pillanatot hajszoljuk az egész életben s csak az élt igazán, aki megtalálta, aki ráismert és megfelezte a párjával.“

Malonyay D.

„A hit az égnek legszelidebb ajándéka.“

Elemi iskolai oktatásügyünk.

Amikor e kérdésnek az ismertetéséhez fogok, mindenféle egyéni befolyást félreteszek és csak a tiszta tárgyi adatokat tartom szem előtt, hogy unitárius egyházunknak ezt a nagyon fontos kérdését, helyes megvilágításba helyezzem. A hiányok, amelyekre rá fogok mutatni, a bírálat, amit el fogok mondani, ne csüggeszsen el senkit, hanem ellenkezőleg indítson arra mindnyájunkat, hogy a hiányok pótlásával és a mulasztások helyrehozásával elemi oktatásügyünk fejlesztése érdekében minden áldozatot meghozunk. Abból az elvi elgondolásból kell ugyanis minden igazi unitárius embernek kiindulnia, hogy az egyháznak minél több és minél különbözőbb fokú iskolái vannak, annál inkább tudja hiveinek művelődési szükségleteit szolgálni és annál inkább képes arra, hogy az egyház számára minél több képzett embert adjon, akinek a munkásságára majd később számíthat. A helyes elgondolás tehát az lenne, hogy minden hívünk számára azt az iskoláztatási lehetőséget tudjuk biztosítani, amelyet hajlamai és képességei megkívánnak, mivel akkor elveszett tehetségekről akik az iskoláztatás nehézségei miatt voltak kénytelenek elporladni. Ez alkalommal fordítsuk figyelmünket arra, hogy az unitárius elemi oktatás a legutóbbi időben milyen képet mutat.

A legutolsó unitárius főtanácsnak jegyzőkönyve Románia területén 73.767 unitárius lélekről tesz említést. Ugyancsak ebben a jegyzőkönyvben olvassuk, hogy unitárius felekezeti iskoláink száma mindössze 32. Ezt a két számot összehasonlítva, azt a szomorú tényt kell megállapítsuk, hogy csak minden 2305 unitárius lélekre jut egy unitárius felekezeti elemi iskola. Ezeknek az elemi iskoláknak a száma, egyházkörök szerint a következőképpen oszlik meg: Kolozsdobokai egyházkörben hat egyházközség 2, Aranyostordai egyházkörben husz egyházközség közül 2, a küküllői egyházkörben 12 egyházközség közül 5, a marosi egyházkörben 14 egyházközség közül 12, a keresztúri egyházkörben 28 egyházközség közül 6, az udvarhelyi egyházkörben 19 egyházközség közül 5 felekezeti iskolával rendelkezik. Tehát az unitárius egyházközség közül felekezeti iskolája csak 32 egyházközségnek van, ami 27%-nak felel meg.

Az elmúlt esztendő végén, központi felhívás kapcsán, mozgalom indult, melynek célja az volt, hogy azokban az unitárius egyházközségekben, amelyek felekezeti iskolával eddig nem rendelkeztek, felekezeti iskolákat létesítsenek. Új felekezeti iskolák létesítésére a következő egyházközségek jelentkeztek: Kolozs, Bágyon, Aranyosrákos, Komjátság, Petrozsény, Lupény, Ádámos, Medgyes, Ujszékely, Székelyudvarhely, Ürmös és Brassó. A jelentkezett egyházközségeknek száma 12, ami azt jelenti, hogy ha ezekben az egyházközségekben a felekezeti iskolákat mind meg lehetne szervezni, akkor az unitárius egyház összesen 44 elemi iskolával

rendelkezne és így minden 1676-ik unitárius lélekre már egy unitárius elemi iskola jutna. Arról, hogy új tantervek beállítását hány egyházközség kérte, ez alkalommal nem teszünk említést.

Az első kép, amely a fentiek alapján előnkbetárul, az, hogy azoknak az egyházközségeknek a száma, amelyek új felekezeti iskolának a beállítását kérték, nagyon csekély. Ősi nagy multtal rendelkező egyházközségeink egész sora, amelyek ma nemcsak, hogy felekezeti iskolával, hanem még magyarnyelvű oktatással sem igen rendelkeznek, felekezeti iskoláknak a felállítását nem kérték. Hiszen az elemi iskolákat létesítő egyházközségek közül öt olyan egyházközség van, amelyben szervezett unitárius egyházi élet alig egy félévszázadra tekinthet vissza. Ezek alapján könnyen fel lehet tenni a kérdést, hogy az unitárius iskolák kérvényezőinek a sorából azok a nagy unitárius egyházközségek, amelyek az anyanyelvi oktatás miatt, már eddig is olyan sokat szenvedtek, vajjon hol maradtak?

Főtanácsi jegyzőkönyvünk egy másik helyén az anyanyelvi oktatással kapcsolatosan nagyon szomorú adatokra bukkanunk. Ezek szerint Verespatak, Komjátság, Csegez, Ádámos, Magyarszentbenedek, Deésfalva, Csókfalva, Szentgerice, Kis és Nagykadács, Kissolyos, Siménfalva, Székelyszentmihály, Bözöd, Énlaka, Ujszékely, Szentábrahám, Homorodkarácsonyfalva, Homoródkölkánd, Székelyderzs, Gyepes, Homoródszentpál, Homoródmás, Vargyas, Ürmös, Olthévíz és Sepsiszentkirály állami elemi iskoláiban járó unitárius vallású tanulóinak vagy egyáltalán nem, vagy pedig csak olyan csekély mértékben részesülnek anyanyelvi oktatásban, amely számukra a hittan és az egyházi énekeknek a tanítását is már maholnap teljesen lehetetlenné teszi. Itt huszonnégy unitárius egyházközségnek a neve szerepel. Ezek az egyházközségek tehát az anyanyelvi oktatás hiányát nagyon erősen érzik és ezek közül unitárius felekezeti elemi iskolának a beállítását mégis csak négy (Komjátság, Ádámos, Ujszékely, Ürmös) kérte. Fel kell tegyük azt a kérdést, hogy hol maradt a többi 22, amelyek közül nagyon sok egyházközségben má felekezeti iskola is volt?

Főtanácsi jegyzőkönyvünk egy másik pontján olyan kitétel található, amely szerint nagyon szomorú és lehangoló az a kép, hogy az unitárius tanköteleseinknek mindössze 19%-a az, amely unitárius elemi iskolák nevelésében részesül. Ez a szám a felnövekvő nemzedéknek még egyötödét sem teszi, míg a többi, több mint négyötöd rész, nagyrészt állami iskolák oktatásában részesül, ahol, mint a fenti felsorolás is mutatja, anyanyelvén nagyon kis mértékben vagy pedig egyáltalán nem tanul. Unitárius egyházközségeink vezetőségei, amikor ezt a szomorú képet látják, elsősorban a saját és egyben hiveink lelkiismeretéhez kell, hogy forduljanak, felhíván őket arra a nagy veszélyre, amely

egyházunk jövőjét az által, hogy elemi oktatásügyünk, kezünkből csaknem teljesen kisiklott, nagyon komolyan fenyegeti.

Amikor birálatot mondok, meg kell említenem azt a tényt, hogy a baj ezen a téren nem egészen újkeletű. Még a világháború előttre nyúl vissza, amikor egyházközségeink nagyrésze, az anyagi terhektől való szabadulás érdekében felekezeti iskoláit az államnak átadta. Ennek következtében az a helyzet állott elő, hogy 1918-ban harmincnyolc unitárius elemi iskolai épület, tekintettel arra, hogy azokban már mind állami iskolák működtek, az állam használatába ment át és ezek közül mind a mai napig egyetlenegy iskolai épületet sem sikerült visszaszerezni.

A másik nagy nehézség, ami felekezeti oktatásügyünk helyzetének a gyors kipítését akadályozza, az, hogy nincsen elegendő tanerő, akikkel a megnyitandó unitárius elemi iskoláinkban a tanítást megfelelő módon el lehetne látni. Ezért ezen a téren is mindent el kell követni, hogy a tanítói kar megfelelő utánpótlása biztosítva legyen, mivel igazi egészséges egyházi munkát csak úgy lehet várni, ha egyházközségeink unitárius felekezeti elemi iskolákkal, lelkiismeretes unitárius tanítókkal és lelkészekkel rendelkeznek, akik együtt szolgálják az unitárius jövő építésének az ügyét.

A kép azonban egyoldalú volna és megfelelő következtetések levonását is lehetetlenné tenné, ha a más felekezetek iskolapolitikájával és iskolaügyi helyzetével legalább futólagos összehasonlítást nem tennénk. Az Erdélyi Református Egyházkerület legutóbbi közgyűlésének jegyzőkönyvét átnézve igen figyelemreméltó adatokat nyerhetünk. A püspöki jelentés 700 református templomot említ (természetesen csak a Királyhágón belül). Az elemi iskolák száma ugyanakkor 351. Ha a fenti adatok alapján hétszáz református egyházközség létezését feltételezzük, de valószínű az, hogy több szórvány és leányegyházközség is templommal vagy legalább imaházzal rendelkezik, akkor is a református egyházközségek 50%-a felekezeti iskolával bír. A református tankötelesek száma összesen 73.610 gyermeket tesz ki, akik közül 21.781 gyermek, vagyis az összes tanköteleseknek 29.59%-a református elemi iskolákban tanul. Nem református, nagyrészt állami iskolákba 51,829 gyermek jár, akik a tankötelesek 70.41%-át alkotják. A kép, amit ez a jelentés előnkbe tár, az anyanyelvi oktatás szempontjából egyáltalán nem megnyugtató. De sokkal jobb az arányszám, mint amilyent az unitárius tankötelesek számával kapcsolatosan felmutathatunk. Az Erdélyi Református Egyházkerület lélekszáma 522.577 lélek volt. Ha ezt a számot a 351 elemi iskola számával elosztjuk, akkor látni fogjuk, hogy minden 1488 református lélekre egy református elemi iskola jut.

A „Gyulafehérvári Római Katholikus Egyházmegye Tanintézetei az 1939/40 tanévben“ címen nem olyan régen megjelent kismunka a római kath. elemi iskolák számát 173 iskolában tünteti fel. Az Egyházmegyei Tanácsnak az 1937 évi közgyűlésére kiadott jelentése 246

plébániáról tesz említést. Ha ezt a két számot összevetjük, kiderül, hogy a római katolikus plébániáktól 70%-a felekezeti elemi iskolával rendelkezik. A fent említett kis tanügyi összefoglalás azt mondja, hogy a római katolikus növendékek közül 15 929 gyermek római katolikus elemi népiskolákban tanul. Ezzel szemben 34.453 növendék nem részesül a katolikus felekezeti iskolák által nyújtott oktatásban. En ezt az utóbbi számot, mind a népiskolai tankötelesekhez soroztam és ennek ellenére is a római katolikus növendékek 31,62%-a római katolikus elemi népiskolába jár. Abban az esetben, ha a nem római katolikus elemi iskolákban járó növendékek közül azoknak valószínű számát, akik már nem az elemi iskolákba, hanem középiskolákba járnak, levonjuk, a helyzet egy bizonyos aránnyal a római katolikus oktatásügynek a javára még javulni fog.

A fenti összehasonlítások alapján tehát, amelyek mind hiteles adatokat tartalmaznak, megállapíthatjuk, hogy míg a római katolikus növendékek 31,62%-a, a református növendékeknek 29,59%-a felekezeti iskolákban tanul, addig a mi unitárius növendékeinknek mindössze 19%-a sikerült saját iskoláinkba beiskolázni. Ezen az állapoton az egyház jövője érdekében föltétlenül segítenünk kell.

A kép azonban most sem teljes. Ahoz, hogy e kérdés fontosságát igazán megérthessük, az erdélyi románságnak a világháború előtti iskolapolitikájára is egy futó pillantást kell vetnünk, mert az megmutatja azt is, hogy miképpen kell öntudatos iskolapolitikát folytatni és miképpen kell az iskolák fennmaradásához ragaszkodni.

A magyar állam által 1910-ben rendezett népszámlálás a régi Magyarország területén (Horváth-Szavonországot kivéve) 2.948.186 román nemzetiségű lakókat talált. Az erdélyi románok akkori vezetői azonban a román anyanyelvű lakóknak a számát 3,5 millióra becsülték. Az ittélő románok iskolaügyi helyzete a következő képet mutatta. A görög keleti hitfelekezet az 1913—1914-ik iskolai évben 1.640 nyilvános jellegű felekezeti elemi iskolával rendelkezett. A görög katolikus hitfelekezetnek 1911-ben 1129 nyilvános felekezeti elemi iskolája volt, míg 165 községi iskolában a tanítás szintén román nyelven folyt. Ezek szerint tehát az összes román tannyelvű felekezeti iskolák száma a régi Magyarországon, a világháború előtt, összesen 2.934 volt. Ha most már az összes románok számát ezzel a számmal elosztjuk, akkor meg kell állapítanunk azt, hogy Magyarországon a világháború előtt minden 1.005 román lakós egy nyilvánosjogú román tannyelvű elemi iskolával rendelkezett. Amennyiben a románság számát 3,5 millióra tesszük, akkor is minden 1192 román lélekre már egy román tannyelvű elemi iskola jut. Az erdélyi románoknak tehát, a lélekszám arányt véve alapul, a mostani erdélyi kisebbségeknél is sokkal több iskolájuk volt, sőt ezen túlmenve, Erdélyben a román oktatásügy elemi iskola arányszámának a jósága még a régi királyságbeli viszonyokat is felülmutatta, ahol csak minden 1.582 lakós rendelkezett egy nyilvánosjogú ele-

mi iskolával. Azt pedig, hogy a románok iskoláik fennmaradásához milyen szívesen ragaszkodtak, az a tény igazolja, hogy 1872-ben, tehát a kiegyezés után öt esztendővel, Magyarország területén 2.878 román tannyelvű elemi iskola működött, melyeknek száma a világháboruig 2.934-re emelkedett.

Ezzel kapcsolatosan azonban a növendékek számára is egy futó pillantást kell, hogy vessünk. A román tankötelesek száma a világháboru előtt Magyarországon összesen 455.397 volt. Ezeknek 60,8%-a iskolába járt. Az iskolába járó román anyanyelvű növendékek közül 201.690, azaz az iskolabajárók 68%-a román felekezeti iskoláknak a növendéke volt. 29.734 azaz a beiskolázott növendékeknek 10 százaléka román tannyelvű községi iskolákat látogatott, 59.396 növendék, azaz a beiskolázott növendékeknek 20 százaléka magyar tannyelvű állami iskolákban tanult, 6.132 gyermek pedig, mely szám a beiskolázottaknak mindössze 2 százalékát jelentette, más jellegű magyar tannyelvű iskolákba járt. A fentieket összevetve tehát megállapíthatjuk, hogy a világháboru előtt a beiskolázott román anyanyelvű növendékeknek 78 százaléka vagyis a növendékeknek csaknem a négyötöd része román anyanyelvű oktatásban részesült, míg 22 százaléka vagyis a növendékeknek — nagy általánosságban — egyötöd része magyar anyanyelvű oktatást kapott. Ez a számadat, illetőleg ezek a számadatok, a felekezeti iskolák vallás-erkölcsi és nemzetnevelési ténykedéseit fényesen igazolják.

Az összes adatokat figyelembe véve, láthatjuk, hogy unitárius oktatásügyünk az elemi iskolákat illetőleg gyökeres revízióra szorul. Mindent meg kell tehát tennünk annak érdekében, hogy a jövő nemzedék minél nagyobb százalékát a saját iskoláinkban nevelhessük.

Sükösd Pál.

Egyházköri közgyűlések.

Az egyházköri évi közgyűléseket rendszeren július hó folyamán szokták megtartani. A jelenlegi nyugtalan helyzet és ostromállapot miatt azonban az ilyen gyűlések legtöbb helyen későbbre maradtak. Tudomásunk szerint eddig csak három helyen tartották meg az egyházköri évi közgyűlést, melyekről az alábbiakban számolunk be:

* * *

A marosi körben július 1-én volt a közgyűlés Marosvásárhelyen Dr. Barabássy Albert f. ü. gondnok és Halmágyi János esperes vezetésével. A tárgysorozat rendjén az esperesi jelentés mellett különösen a felekezeti iskolákról szóló jelentés foglalta le az érdeklődést, melyekkel ez a kör legnagyobb számban rendelkezik. Alig van egyházközség, hogy ne lenne felekezeti iskolája. Az új Szervezeti Törvény megalkotására s egyéb fontos törvénymódosításokra a kör az időt nem tartja alkalmasnak. A lemondott Bedő Árpád helyébe

Máthé Zsigmond nyárádszentmártoni lelkészt választották egyházköri jegyzőnek.

Előző nap nagyszabású és főlemelő ünnepség volt a templomban orgonaavatással, melyet *Bustya János* ajándékozott a marosvásárhelyi egyházközségnek. *Bustya János* ezzel a tettevel örökre beírta nevét az egyházközség történetébe és példát szolgáltatott arra, hogy a megfelelő anyagi erővel bíró unitárius embernek miként kell szeretnie egyházát és teljesítenie vele szemben kötelességét. Este pedig orgonahangverseny volt igen nagy érdeklődés és szép siker mellett. Ezekben az ünnepségeken az egyházi főhatóságot Dr. Kiss Elek egyházi főjegyző képviselte, aki beszédeket tartott és a köri gyűlésen is megjelent.

* * *

A küküllői egyházkörsben az évi közgyűlést július 29-én a dicsőszentmártoni egyházközségben tartották T. Szathmáry Gyula és Dr. Vajda Béla f. ü. gondnokok, valamint Mátyus Gergely esperes vezetésével. Itt is részletesen foglalkoztak a felekezeti oktatás kérdéseivel. Az egyház jövőjének biztosítása és továbbépítése szempontjából a felekezeti oktatás minél szélesebbkörű kiépítését egyhangulag szükségesnek tartották. Elismerőleg nyilatkoztak az egyes egyházközségek áldozatkésztségéről. A nehéz viszonyok ellenére is mód és lehetőség nyílt arra, hogy a jövő iskolai évben a felekezeti iskolák tanerőinek a számát szaporítsák. A jelenleg még felekezeti iskolával nem bíró egyházközségekben pedig megmozdulás történt felekezeti iskola felállítására érdekében. Az egyházi törvénymódosításokkal kapcsolatban a közgyűlés több esetben az elhalasztást tartja helyesnek. Több újítást megvalósításra az egyházi főhatóság figyelmébe ajánlott. Az istentiszteleten a lelkészi szolgálatot érdekes beszéddel Sükösd Pál megyesi fiatal lelkész végezte.

* * *

A háromszéki egyházkörsben az évi közgyűlés aug. 5-én volt a kőkösi egyházközségben. A közgyűlést Dr. Szent-Iványi Gábor köri f. ü. gondnok nyitotta meg komoly, tartalmas beszéddel. Szigorú bírálat alá vette az egész egyházi életet. A megnyitó jelen számunkban egész terjedelmében olvasható.

A főhatósági leiratok felolvasása után Kovács Lajos esperes meghatva és méltató szavakkal jelentette be, hogy Dr. Ferenczy Géza tb. főgondnok áldozatkésztsége újabb kegyes adománnyal gyarapodott, amennyiben az egyházkör részére 10.000 lejes alapítványt tett a misszió támogatására és tehetséges növendékek továbbtaníttatására. A közgyűlés hálája kifejezése mellett nagy óvációban részesítette az áldozatkész főgondnokot. A részletes esperesi jelentés kiterjedt az egyházkör vallásos élete mellett az esperesi vizsgálósékkal kapcsolatban tartott presbiteri értekezletekre, az iskolaügyre, egyesek és egyházközségek áldozatkésztségére, vagyoni helyzetre, népesedési adatokra stb., melyek fejlődést, erősödést mutatnak. A bukaresti lelkész hivatalos levelezésére vonatkozó részt a közgyűlés nem ítélte a je-

lentésbe tartozónak, hanem fegyelmi elé utalta. A különböző iskolai jelentéseket Dr. Kovács Lajos, Gazdag Miklós, Végh Benjámin, Gál Mózes és Kiss Dénes adták elő. A közgyűlés örömmel vette tudomásul, hogy Brassóban a felekezeti iskola szeptemberben megindul, Sepsiszentkirály a felekezeti iskola létesítését kimondotta s Árkos a 4-ik tanterv beállítására engedélyt nyert. Az új Szervezeti Törvény s egyéb törvénymódosítások tárgyalására vonatkozólag a közgyűlés arra az álláspontra helyezkedett, hogy a mostani idő arra nem alkalmas. Különösen a Szervezeti Törvény nyugodtabb időt, nagy körültekintést, hosszabb részletes előkészítést kíván. Az istentiszteleten a szolgálatot Dr. Kovács Lajos sepsiszentgyörgyi lelkész és Nagy Sándor sepsiszentkirályi énekvezér végezték. Az esperes üdvözlő beszédet mondott. A közében Dr. Szent-Iványi Gábor gyengélkedő püspökünkről emlékezett meg, kifejezve a jelenlevők legjobb kívánságait. (—)

S Z E M L E.

Különös misszió. A türelmetlenség újabb megnyilvánulásáról adnak hírt e folyóirattal szemben. Nem szívesen tesszünk említést erről az esetről, de meg kell emlékeznünk róla, mert ennek megtörténte nemcsak a cselekvő egyént jellemzi, hanem egyetemes unitárius társadalmunkat is ferde és káros megítélésnek teszi ki.

Szomorú dolog, hogy ilyesmi is előfordulhat kicsi családunkban, melyet eddig a dicséretre méltó és hagyományos testvéri szeretet és összetartás, valamint az egymás iránt kötelező tisztelet és megbecsülés jellemzett.

Egyik missziós lelkészünk egyházközségének f. évi június 16.-án tartott rendkívüli közgyűlésén, arról a helyről, ahonnan rendes körülmények között az ígét hirdeti, tapintatlan kirohanást intézett az „U. J.” ellen.

Mint derült égből a villámcsapás hatott hűveire indítványa, mely szerint a rendkívüli közgyűlést állásfoglalásra akarta bírni lapunk ellen. Legsúlyosabb érvül azt hozta fel, hogy az „U. J.” szelleme elítélendő és káros egyházunkra, továbbá megrágalmazta azzal, hogy a valóságnak nem megfelelő dolgokat közöl.

Bár meglepő módon és minden előzetes bejelentés nélkül jött ez az indítvány, az egyházközség hívei

— dicséretükre legyen mondva — lélekjelenlétüket és józanságukat. Az első megdöbbenés után gyorsan magukhoz tértek és erélyesen szembe helyezkedtek a hamis beállítással szemben.

A zajos és izgatott kedélyü vitatkozásnak a vége az lett, hogy a lelkész visszavonta indítványát.

Az alattomos terv visszafelé sült el.

Nem akarunk részletesen foglalkozni az esettel. Az igazság és a helyzet tisztázása érdekében azonban szeretnénk felvilágosítást kapni az alábbiakra.

Felkérjük missziós lelkészünket, szíveskedjék tudomásunkra hozni a nyilvánosság útján, mikor közölt az „U. J.” valótlan dologokat.

Tudtunkkal a lelkész ur jelentős segélyben részesül a Főhatóság részéről, hogy missziós hivatásának anyagi gondok nélkül minél eredményesebben tudjon eleget tenni. Vajjon a lelkész urnak fentti tevékenysége szintén elrendelt missziós feladatai közé tartozik?

Ismételjük, nem szívesen szántuk reá magunkat, hogy ezt a meggondolatlan kilengést és hivatásról való megfélekedést szóvá tegyük. Sajnos, hogy megtörtént.

P—n.

„Könnyebb egy járatlan öserdön keresztül hatolni, mint egy emberi lélek rejtelmeit kifürkészni.“

„E világon, nem a tudomány, hanem a szeretet mivel csodákat.“

„Az igazság olyan, mint a sas; a napba tekint s nem veszti szeme fényét.“

Josika M.

A szerkesztőség kérése. Lapunk ezzel a számmal egy esztendőre tekint vissza. Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy a csekély előfizetési díjat melőbb megküldeni szíveskedjenek, akik még nem tették. Amióta megindultunk, a nyomdai költségek emelkedtek, de mi az előfizetési összeget nem emeltük, mert olvasóink nagy számára tekintettel egyelőre a költségeket fedezni tudjuk, ha mindenki pontosan teljesíti kötelességét. Azonban nemcsak az olvasók érdeklődésére, hanem szíves anyagi támogatásukra is szükségünk van. Ezért bizalommal fordulunk még hátralékos olvasóinkhoz s felhívjuk szíves figyelmüket arra, hogy a szerkesztői számmal a 2-ik esztendei előfizetésükéssé válik.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Brasov, Str. Dr. Babeş No. 1, hova a lappal kapcsolatban minden megkeresés, közlemény és pénzügyösszeg küldendő. A lapba szánt minden cikk vagy egyéb közlemény a hónap 5-ig a Szerkesztőségben kell, hogy legyen.

Magyarországon az előfizetési összeg az „Unitárius Iratmisszió”-hoz juttatandó: Budapest, V. Koháry uca 4 sz.